

Designing a Curriculum Planning Literacy Model for Elementary School Teachers Based on Data-Based Theory

Sheyda Abbasi Larki¹ , Farzaneh Vasefian² , Nafiseh Rafiei³

1. Department of Educational Sciences, Mey. C., Islamic Azad University, Meymeh, Iran.

2. Department of Educational Sciences, Mey. C., Islamic Azad University, Meymeh, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 2024/09/27

Revised: 2024/12/09

Accepted: 2026/02/08

Keywords:

Curriculum planning literacy, teachers, elementary school, data-based theory

Abstract

The aim of this study was to design a curriculum literacy model for elementary school teachers based on grounded theory. The research employed a qualitative, grounded theory approach. The study population consisted of all elementary school teachers in Omidieh County during the 1401–1402 academic year. Using theoretical sampling, a sample of 15 participants was selected based on theoretical saturation. Data were collected through semi-structured interviews. Data analysis was conducted through open, axial, and selective coding procedures in accordance with the grounded theory method, using MAXQDA software (version 2020). The findings included causal conditions (systemic infrastructure, teaching, and human and academic qualifications); contextual conditions (technical conditions and educational dynamics, teachers' professional conditions, learners' learning conditions, school staff conditions, community financial conditions, and comprehensive parental support); intervening conditions (a closed educational environment, lack of parental understanding, learner passivity, weak financial and educational infrastructure, and comprehensive teacher-related problems); strategies (application of innovative educational methods, thinking-centered education, etc.); consequences (changes in the role of learning and learners, improvement of scientific education, etc.); and the core phenomenon (the ability to formulate a path, assess needs, and implement), which can serve as a model to form the basis of curriculum planning literacy for elementary school teachers.

Citation: Abbasi Larki, Sh., Vasefian, F., & Rafiei, N. (2025). Designing a Curriculum Planning Literacy Model for Elementary School Teachers Based on Data-Based Theory. *Journal of Curriculum Research*, Vol.15, No.2, Ser 30. 237-258. DOI: <https://doi.org/10.22099/jcr.2026.8614>

*. Corresponding Author: E-mail address: Farzaneh.vasefian@iau.ac.ir - rafiei@pnu.ac.ir

COPYRIGHTS ©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the Original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Extended Abstract

Introduction

Undoubtedly, in the formal education system of any country, primary school is one of the most fundamental and important educational levels. The success of an educational system largely depends on the performance of teachers. Curriculum planning literacy is part of pedagogical literacy, as teachers are directly engaged with the curriculum through the act of teaching. Teachers, as the frontline agents of education, play a crucial role in the design and implementation of educational processes within the system. In this study, curriculum planning literacy refers to awareness of the components that define and underpin curriculum planning, such as educational needs assessment, educational objectives, curriculum concepts, teaching methods, and evaluation methods. Curriculum planning literacy enables teachers to improve instruction and support students in achieving a better understanding of educational concepts. It is an essential skill for enhancing the quality of teaching and learning in schools and educational institutions. This competency includes the ability to plan and develop a coherent curriculum aligned with educational content, effective teaching methods, and student performance evaluation. Teachers' curriculum planning literacy contributes to the creation of an appropriate educational environment that provides students with optimal learning opportunities. Teachers' familiarity with the foundations of curriculum planning literacy and the fundamental principles of learning, in order to enhance their instructional literacy and teaching skills and to improve their professional performance and effectiveness, constitutes a key priority in education. Therefore, an effective education system particularly at the elementary level, requires teachers who possess curriculum planning literacy. The results of this study can inform educational authorities and practitioners about the extent to which teachers are familiar with the principles and concepts of curriculum planning. Designing a curriculum planning literacy model for

elementary teachers can assist in addressing potential gaps by guiding necessary decisions and measures to enhance teachers' understanding of curriculum planning principles and concepts. The purpose of the present study was to design a curriculum planning literacy model for elementary teachers based on grounded theory.

Research Questions

1. What is the curriculum planning literacy model of elementary school teachers?
2. What is the explanation and interpretation of curriculum planning literacy by elementary school teachers?
3. What are the causal conditions that affect the creation of curriculum planning literacy by elementary school teachers?
4. What are the background conditions and appropriate context for creating curriculum planning literacy by elementary school teachers?
5. What are the interfering conditions and obstacles to creating curriculum planning literacy by elementary school teachers?
6. What are the effective solutions and strategies in creating curriculum planning literacy by elementary school teachers?
7. What are the consequences and achievements of having curriculum planning literacy for elementary school teachers?

Methods

In the present study, a qualitative research method based on grounded theory was employed. The study population included all primary school teachers in Omidyeh County, Khuzestan Province, during the 1401–1402 academic year. Using purposive sampling in accordance with grounded theory, teachers who held master's or doctoral degrees in curriculum planning, had between 10 and 15 years of experience in school planning, and had been recognized or selected in festivals of exemplary teaching models were purposefully selected. Sampling continued until theoretical saturation was achieved, resulting in a final sample of 15 teachers, including 8 females and 7 males. Data were collected through semi-structured interviews. Each interview lasted approximately 60 minutes, and the

interview process continued over a two-month period. To ensure the validity of the research, member checking was employed. In addition, after each interview was conducted, transcribed, and analyzed, it was reviewed to examine its value. The interview transcript was then sent to the respective teacher to ensure the completeness and accuracy of the comments, allowing the transcript to be reviewed and, where necessary, completed. Scott's test was used to verify the reliability of the coding process, as it indicates the level of agreement between different coders. Data analysis was conducted using the grounded theory coding procedures of Strauss and Corbin (1998), including open, axial, and selective coding (Farastkhah, 2016), with the assistance of MAXQDA software (version 2020).

Results

The findings included primary conditions (systemic infrastructure, teaching, human and academic competencies); contextual conditions (technical conditions and educational dynamics, teachers' professional conditions, learners' learning conditions, school staff conditions, community financial conditions, and comprehensive parental support); intervening conditions (a closed educational environment, lack of parental understanding, learners' passivity, weak financial and educational infrastructure, and comprehensive teacher-related problems); strategies (application of innovative teaching methods, thinking-centered education, online and distance education, mutual learning from colleagues, improvement of teachers' educational planning, use of learning resources, development of teaching aids, design of educational programs, appropriate interaction with students, enhancement of teachers' academic level, improvement of interaction with parents, allocation of budgets and financial resources, systematic assessment of teacher performance, recognition of teachers' status, creation of a superior educational environment, promotion of teachers' emotional maturity, promotion of ethics, delegation management, clarification of the role of

teacher culture, and monitoring of teacher recruitment); consequences (changes in the role of learning and the learner, promotion of scientific education, improvement of teachers' attitudes, and enhancement of teachers' quality of life); and the main phenomenon (ability to formulate a path, ability to assess needs, and ability to implement). These findings can be used as a model to serve as the basis for curriculum planning literacy among elementary school teachers.

Discussion

In interpreting the contextual, intervening, and causal conditions and their impact on elementary school teachers' curriculum planning literacy, it can be stated that for teachers to succeed in this field, all relevant conditions and facilities must be available. When these conditions are met, the implementation strategies aimed at enhancing teachers' curriculum planning literacy can be expected to be effective. Therefore, this issue should not be approached from a one-dimensional perspective; rather, both macro- and micro-level conditions must be considered, as indicated by the results of this study. When all these conditions function as a dynamic system, they will lead to positive and comprehensive outcomes for teachers and for the educational system of Omidyeh County and the country as a whole. Accordingly, the present study proposes that the suggested model represents an effective step toward improving elementary school teachers' curriculum planning literacy and addresses aspects that have been neglected in the current program. By comparing the teaching of curriculum planning literacy with the current situation in schools, it is expected that new dimensions of the conditions will be identified, the current model will be refined, and existing shortcomings will be addressed. Given the special importance of educational innovation as a key component of curriculum planning literacy for elementary school teachers, this model is considered a new step in the development of curriculum studies.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

طراحی مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی بر مبنای نظریه داده‌بنیاد

شیدا عباسی لرکی^۱، فرزانه واصفیان^{۲*}، نفیسه رفیعی^۳

۱. گروه علوم تربیتی، واحد میمه، دانشگاه آزاد اسلامی، میمه، ایران.

۲. گروه علوم تربیتی، واحد میمه، دانشگاه آزاد اسلامی، میمه، ایران.

۳. استادیار گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۹

چکیده

هدف پژوهش طراحی مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی بر مبنای نظریه داده‌بنیاد بود. روش پژوهش کیفی از نوع داده‌بنیاد بود. حوزه مورد مطالعه تمامی معلمان دوره ابتدایی شهرستان امیدیه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود. روش نمونه‌گیری نظریه‌ای و تارسیدن به اشباع نظری حجم نمونه ۱۵ نفر انتخاب شد. روش گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. تحلیل داده‌ها بر اساس فرایند کدگذاری باز، محوری و گزینشی مبتنی بر روش داده بنیاد با استفاده از نرم افزار مکس کیودا نسخه ۲۰۲۰ انجام شد. یافته‌ها شامل شرایط علی (زیرساخت‌های سیستمی، شایستگی‌های حرفه معلمی، انسانی و آکادمیک)، شرایط زمینه‌ای (شرایط فنی و دینامیک آموزشی، شرایط حرفه‌ای معلم، شرایط یادگیری فراگیران، شرایط کارکنان مدرسه، شرایط مالی جامعه، حمایت همه‌جانبه والدین)، شرایط مداخله‌گر (محیط آموزشی بسته، عدم تفاهم والدین، منفعل بودن فراگیران، ضعف زیرساخت‌های مالی و آموزشی، مشکلات همه‌جانبه معلم)، راهبردها (کاربرد روش‌های بدیع آموزشی، آموزش تفکر محوری، آموزش آنلاین و از راه دور، یادگیری متقابل از همکاران، ارتقاء برنامه‌ریزی آموزشی معلمان، بکارگیری منابع یادگیری، خلق برنامه‌های کمک درسی، طراحی برنامه آموزشی، تعامل درست با دانش‌آموزان، ارتقاء سطح علمی معلم، بهبود تعامل با والدین، تخصیص بودجه و امکانات مالی، سنجش نظام‌مند عملکرد معلم، تجلیل از منزلت معلم، ایجاد فضای آموزشی متعالی، ارتقاء بلوغ عاطفی معلم، ارتقاء اخلاق‌مداری، مدیریت تفویض اختیار، تبیین نقش فرهنگ‌سازی معلم، نظارت بر استخدام معلمان)، پیامدها (تغییر نقش یادگیری و یادگیرنده، ارتقای آموزش علمی، بهبود نگرش معلم، کیفیت زندگی معلم)، پدیده اصلی (توانایی تدوین مسیر، توانایی نیازسنجی، توانایی اجرا) بدست آمد که به صورت مدلی می‌تواند مبنای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی:

سواد برنامه‌ریزی درسی، معلمان، دوره ابتدایی، نظریه داده‌بنیاد

استناد: عباسی لرکی، ش.، واصفیان، ف.، و رفیعی، ن. (۱۴۰۴). طراحی مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی بر مبنای نظریه داده‌بنیاد. مجله علمی پژوهشی «پژوهش‌های برنامه درسی» انجمن مطالعات برنامه درسی ایران. دوره پانزدهم، شماره دوم، پیاپی ۳۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۴.

۲۳۷-۲۵۸

DOI: <https://doi.org/10.22099/jcr.2026.8614>

* نویسنده مسئول: E-mail address : Farzaneh.vasefian@iau.ac.ir-rafiei@pnu.ac.ir

COPYRIGHTS ©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the Original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher

مقدمه

امروزه، نظام آموزش و پرورش، بنا به ضرورت اجتماعی، یکی از سازمان‌های پیچیده و بزرگ اجتماعی در هر کشوری بشمار می‌رود و با رشد و توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، پیوندی ناگسستنی دارد و به تدریج از یک حالت ساده به یک حالت پیچیده درآمده است (Amini, 2023). هم‌چنین، مهم‌ترین دوران آموزش، دوره ابتدایی است که به‌طور کلی شامل دانستنی‌های مقدماتی برای ورود به زندگی اجتماعی است. دوره ابتدایی دوره‌ای از آموزش و پرورش است که همگانی، عمومی و اجباری می‌باشد (Roosta & et.al, 2023). بی‌گمان در نظام آموزش و پرورش رسمی هر کشوری مقطع ابتدایی هم به لحاظ کمی یعنی تعداد معلمان و دانش‌آموزان و هم از لحاظ کیفی یعنی تأثیری که این دوره در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در سراسر زندگی و دوران تحصیل دارد از اساسی‌ترین و مهم‌ترین مقاطع تحصیلی است (Angrist & et.al, 2023) اهمیت دوره ابتدایی از سایر دوره‌های تحصیلی بیش‌تر است زیرا پژوهش‌ها نشان می‌دهد در این دوره شرایط شکل‌گیری شخصیت و رشد همه‌جانبه افراد فراهم می‌شود (Mahdavi & Fallah, 2019).

معلم، یکی از عوامل اصلی در تحقق هدف‌های نظام آموزشی بشمار می‌رود و بی‌گمان، کیفیت نظام آموزشی هر کشور وابسته به کیفیت معلمان آن است (Irannejad & et.al, 2022). موفقیت یک سیستم آموزشی تا حد زیادی به عملکرد معلمان بستگی دارد (Graham & et.al, 2020). عملکرد معلمان را می‌توان مجموعه‌ای از اقدامات و فعالیت‌هایی تعریف کرد که معلمان، در مدرسه و در حین تدریس برای رسیدن به اهداف جامعه و آموزش و پرورش انجام می‌دهند که نتیجه عملکرد آنها تأثیر زیادی بر آموزش، تربیت و یادگیری دانش‌آموزان می‌گذارد (Amin & et.al, 2013). بعضی وظایف معلمان دوره ابتدایی شامل نگارش طرح درس، بازخورد دادن به تکالیف و آزمون‌ها و پاسخ به سؤالات دانش‌آموزان است. معلمان ابتدایی باید بتوانند یک کلاس درس را مدیریت کنند با دانش‌آموزان به خوبی ارتباط برقرار کنند و یک یا چند موضوع را به‌طور واضح و مؤثر تدریس کنند. معلمان ابتدایی مسئول نظارت بر پیشرفت هر دانش‌آموز و ارائه راهنمایی اضافی برای کسانی که به آن نیاز دارند. آنها هم‌چنین، باید قوانین مدرسه را اجرا کنند و رفتار خوب دانش‌آموزان را در داخل و خارج از کلاس تشویق کنند (Salberg, 2021).

درباره سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان تعاریفی گوناگون ذکر شده است. سواد برنامه‌ریزی درسی بخشی از سواد آموزشی را شامل می‌شود زیرا معلمان با فعل آموزش یا تدریس به مقوله برنامه‌درسی مربوط می‌شوند. معلمان همچون سربازان در خط مقدم جبهه تعلیم و تربیت با طراحی آموزشی و اجرای آن در نظام آموزشی اهمیت دارند (Hashemnia & et.al, 2013). منظور از سواد برنامه‌ریزی درسی در این پژوهش آگاهی داشتن از مؤلفه‌های معرف و وابسته به برنامه‌ریزی درسی مانند نیازسنجی آموزشی، اهداف آموزشی، مفاهیم برنامه درسی، روش‌های تدریس و روش‌های ارزشیابی است (Otten & et.al, 2023). لازم است که برنامه‌ریزی درسی به عنوان قلب آموزشی با طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی مطلوب به رفع کاستی‌ها، نیازمندی‌های موجود در کتاب‌های درسی و تغییر در روش‌های یاددهی-یادگیری بپردازد (Banaroei & et.al, 2023). سواد برنامه‌ریزی درسی به معلمان کمک می‌کند تا آموزش بهبود یابد و دانش‌آموزان بهتر متوجه مفاهیم آموزشی شوند. این مهارت مهم برای ارتقاء کیفیت آموزش و یادگیری در مدارس و مؤسسات آموزشی است. هم‌چنین، سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان به توانایی معلم در طراحی و اجرای برنامه‌های درسی منطبق با اهداف آموزشی و نیازهای دانش‌آموزان اشاره دارد. این مهارت شامل توانایی برنامه‌ریزی و تدوین یک سرفصل درسی منظم و منطبق با محتواهای آموزشی، روش‌های تدریس مؤثر و ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان می‌شود.

سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان ایجاد محیط آموزشی مناسبی را فراهم می‌کند که به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بهترین فرصت را برای یادگیری داشته باشند (Marina, 2023).

سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان باعث می‌شود که متناسب‌ترین برنامه را برای کلاس تدوین کنند (Berchin & Amp, 2022). آشنایی و آگاهی معلمان با مبانی سواد برنامه‌ریزی درسی و اصول اساسی یادگیری جهت ارتقای سواد و مهارت‌های تدریس معلمان ابتدایی، به‌منظور افزایش عملکرد شغلی و کارآمدی آنان از مسائل اساسی و اولویت‌های آموزش و پرورش می‌باشد (Teo & Lee, 2022). لازم است کارکنان مدرسه از قبیل مدیر و معلمان از مهارت‌های سواد برنامه‌ریزی درسی برخوردار شوند (Bolat, 2022) و لازم است که مدیران و معلمان نسبت به برنامه‌ریزی درسی و برنامه‌های درسی شناخت کامل داشته باشند (Czubek & Di Perri, 2021). شایستگی هر نظام آموزشی به اندازه شایستگی معلمان آن نظام و کیفیت نظام آموزشی به کیفیت معلمان آن جامعه وابسته است (Roche & et.al, 2021). بنابراین، یک نظام آموزشی کارآمد که مهم‌ترین دوره تحصیلی آن دوره ابتدایی است که نیازمند معلمانی دارای سواد برنامه‌ریزی درسی می‌باشد. تاکنون پژوهش‌های بسیار اندکی در رابطه با سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی انجام شده و مسلماً نتایج این پژوهش می‌تواند به دست‌اندرکاران و مسئولین آموزش و پرورش این آگاهی را بدهد که معلمان تا چه اندازه با اصول و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی آشنایی و آگاهی دارند و طراحی مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان ابتدایی به آنها کمک می‌کند در صورت عدم حصول این اصل با اتخاذ تصمیمات و تدابیر لازم معلمان را با اصول و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی آشنا نمایند.

نتایج پژوهش (Sürer & Demirkol, 2023) سواد برنامه‌ریزی درسی را به عنوان توانایی معلمان برای دانستن و اجرای برنامه درسی بیان کرد. سواد برنامه‌ریزی درسی صلاحیتی است که همه ذینفعان آموزش باید برای انطباق با رویکردهای یادگیری داشته باشند. سواد برنامه‌ریزی درسی مستلزم دانش مناسب و استفاده معلمان از برنامه درسی و ویژگی‌های آن است. نتایج پژوهش (Chao & Cheng, 2020) اجرای آموزش سواد برنامه بر عملکرد معلمان که معلمان باید به دانش‌آموزان کمک کنند تا مهارت‌های تحلیلی و تفکر انتقادی خود را توسعه دهند، بنابراین، آنها می‌توانند اطلاعاتی را که به مسائل مهمی که بر روی آنها تأثیر می‌گذارد، به‌طور انتقادی ارزیابی کنند و محدودیت‌های عمده مشاهده شده توسط پاسخ‌دهندگان عبارتند از: کمبود زمان، حجم کار سنگین و کمبود آموزش معلمان بود. نتایج پژوهش (Akyıldız, 2020) سواد برنامه‌ریزی درسی را شایستگی درک، اجرا و ارزیابی برنامه درسی توسعه‌یافته در یک زمینه دانست. نتایج پژوهش (Mashakiyeh & et.al, 2023) سواد برنامه‌ریزی درسی را منوط به مشارکت افراد و گروه‌های متخصص و توجه به نظرات معلمان و مدارس به عنوان مشارکت‌کنندگان در فرایند تهیه برنامه درسی نه فقط همکاران مجری برنامه دانسته و بر افزایش آگاهی معلمان و دیگر عوامل مدرسه در زمینه برنامه‌ریزی درسی تأکید کرده است. نتایج پژوهش (Azizifar & et.al, 2023) نشان داد که سواد برنامه‌ریزی درسی، تدریس تحولی، خودکارآمدی تدریس و مهارت‌های ارتباطی از جمله متغیرهای مؤثر بر درگیری شغلی معلمان است که لازم است پژوهشگران حوزه تعلیم و تربیت نگاهی ویژه به این متغیرها داشته باشند. نتایج پژوهش (Khamri, 2021) نشان داد که بین مقدار سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان مرد و زن و یادگیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی رابطه‌ای مستقیم و معنی‌دار وجود دارد، همچنین، بین مقدار شناخت معلمان مرد و زن از مبانی و عناصر برنامه‌ریزی درسی و یادگیری دانش‌آموزان رابطه‌ای مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. براساس نتایج پژوهش (Singele, 2020) نشان داد که تأثیری معنی‌دار بین سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان بر عملکرد شغلی آنان وجود داشت. در پژوهش (Nahtani, 2020) می‌توان نتیجه‌گیری کرد که سواد برنامه‌ریزی درسی

هم به‌طور مستقیم و هم به‌طور غیرمستقیم و از راه متغیر میانجی باورهای معرفت‌شناختی با عملکرد شغلی معلمان رابطه مثبت و معنی‌داری دارد که از ناکافی بودن تلاش‌های صورت گرفته در برنامه‌های درسی در جهت پرداختن به سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی حکایت می‌کند. بنابراین با توجه به اینکه برداشت‌های متفاوتی از سواد برنامه‌ریزی درسی وجود دارد و از سویی دیگر باتوجه به اهمیت آموزش در مقطع ابتدایی، بنابراین این پژوهش در نظر دارد ضمن تبیین و تفسیر معلمان مقطع ابتدایی از سواد برنامه‌ریزی درسی، عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر مؤثر در داشتن یا نداشتن این سواد برنامه‌ریزی درسی را مشخص کند، همچنین، راهبردها و استراتژی‌های کسب این سواد برنامه‌ریزی درسی را در راستای تحقق پیامدهای سواد برنامه‌ریزی معلمان ابتدایی در قالب یک مدل تهیه و طراحی کند.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش روش پژوهش کیفی از نوع داده بنیاد بود. حوزه مورد مطالعه پژوهش شامل تمامی معلمان دوره ابتدایی شهرستان امیدیه از استان خوزستان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ انتخاب شد. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع نظریه‌ای که مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد می‌باشد، معلمانی که در حوزه برنامه‌ریزی درسی تحصیلات آکادمیک دانشگاهی در مقاطع ارشد و دکتری داشتند و از لحاظ سوابق تجربی در حوزه برنامه‌ریزی در مدارس نیز بین ۱۰ تا ۱۵ سال سابقه فعالیت داشتند و در جشنواره‌های الگوی برتر تدریس معرفی یا انتخاب شده‌اند به شیوه هدفمند انتخاب و تا رسیدن به اشباع نظری ۱۵ نفر به عنوان حجم نمونه از معلمان انتخاب شدند که از این تعداد ۸ نفر زن و ۷ نفر مرد بودند. روش گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. هر مصاحبه ۶۰ دقیقه و به مدت دو ماه به طول انجامید. گفتنی است به‌منظور اعتبارپذیری پژوهش از روش کنترل یا اعتباریابی توسط اعضاء استفاده شد. همچنین، جهت بررسی ارزش هر مصاحبه بعد از اتمام فرایند مصاحبه پیاده‌سازی و تحلیل و بررسی می‌شد. همچنین، متن مصاحبه به‌منظور اطمینان از تکمیل و صحت دریافت نظرات معلمان برای معلم مورد نظر ارسال می‌شد تا متن پیاده‌سازی شده مورد بررسی و در مواردی نیز تکمیل شد. در ادامه به‌منظور قابلیت اعتماد کدگذاری از آزمون اسکات استفاده شد. این آزمون مقدار توافق بین کدگذاران گوناگون را نشان می‌دهد. مشخصات و اطلاعات کامل‌تر افراد نمونه در جدول ۱ ارائه شده است. شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده براساس روش کدگذاری پژوهش‌های داده‌بنیاد و مبتنی بر روش اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) به صورت کدگذاری باز، محوری و گزینشی (فرستخواه، ۱۳۹۵) با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودانسخه ۲۰۲۰ استفاده شد.

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

کدمصاحبه و سابقه	مدرک و رشته تحصیلی	کدمصاحبه و سابقه	مدرک و رشته تحصیلی	کدمصاحبه و سابقه	مدرک و رشته تحصیلی
۱۱.۱ سال	دکتری	۶.۱۵ سال	کارشناسی ارشد	۱۱.۱۰ سال	کارشناسی ارشد
برنامه‌ریزی درسی		برنامه‌ریزی درسی		برنامه‌ریزی درسی	
۱۴.۲ سال	دانشجوی دکتری	۷.۱۰ سال	دکتری	۱۲.۱۰ سال	کارشناسی ارشد
برنامه‌ریزی درسی		برنامه‌ریزی درسی		برنامه‌ریزی درسی	

^۱ Max Qualitative Data Analysis(MAXQDA)

کارشناسی ارشد	۸ سال	دکتری	۱۳. ۱۰ سال	دکتری	۱۱. ۳ سال
برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی
دانشجوی دکتری	۹. ۱۳ سال	کارشناسی ارشد	۱۴. ۱۴ سال	دکتری	۴. ۱۲ سال
برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی
دانشجوی دکتری	۱۰. ۱۴ سال	کارشناسی ارشد	۱۵. ۱۲ سال	دکتری	۵. ۱۲ سال
برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی	برنامه‌ریزی درسی

یافته‌های پژوهش

جهت طراحی و تبیین مدل سواد برنامه‌ریزی معلمان دوره ابتدایی پس از مصاحبه با معلمان، بلافاصله متن مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا فرایند کدگذاری انجام شد. متن مصاحبه‌ها جهت مشخص کردن مؤلفه‌های اصلی و فرعی در سه مرحله باز، محوری و گزینشی تحلیل شده است. در بخش کدگذاری باز متن مصاحبه‌ها خط به خط بدون در نظر گرفتن دسته‌بندی کدگذاری شد، در این مرحله تعداد ۶۶ کد بدست آمد. در مرحله بعد کدهای باز که نزدیک به هم بودند با هم ترکیب و ۶۶ کدهای محوری تعیین شد و با دسته‌بندی کدهای محوری ۱۳ کد گزینشی بدست آمد و مدل نهایی ترسیم شد. فرایند کدگذاری پدیده محوری، شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها، پیامدها در جداول شماره ۲ تا ۷ ارائه شده است.

جدول ۲. فرایند کدگذاری شرایط علی سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان

کدباز	کد محوری	کد گزینشی
دسترسی به منابع و استفاده و بردن وسایل کمک آموزشی سر کلاس	منابع و تجهیزات	کد گزینشی
داشتن دسترسی به اطلاعات لازم مربوط به برنامه‌ریزی درسی		
قدرت دست یافتن به اطلاعات		
فراهم‌سازی امکانات و افزایش رفاه مالی معلمان		عوامل
امکانات کمک آموزشی و شرایط مطلوب محیط		مدیریتی
جایگاه مناسب آموزش و پدید آوردن منابع مالی		
مدیریت نظام آموزشی و ضرورت تغییر در تصمیم‌گیری	زیرساخت‌های	
ضرورت تغییر در سیاست‌گذاری و رشد و گسترش تقاضا	سیستمی	
استفاده از فرصت‌های آموزشی و بهبود کیفی فرصت‌های آموزشی		
ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی و اهمیت مدیریت تغییر		
توجه همه‌جانبه به فراگیران و نگاه همه‌جانبه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان	مهارت	
طرح‌ریزی برنامه‌ریزی با توجه به ویژگی‌های سنی فراگیران	مخاطب‌شناسی	
طرح‌ریزی برنامه‌ریزی با توجه به روحیات دانش‌آموزان		
طرح‌ریزی برنامه‌ریزی با توجه به عواطف دانش‌آموزان		
توجه به ویژگی‌های جسمی فراگیران و توجه به ویژگی‌های روانی فراگیران		
بررسی تکالیف و طراحی سؤال		
آشنایی با ارزشیابی و ارزشیابی تشخیصی و ارزشیابی تکوینی		

مهارت سنجش و ارزیابی	آشنایی با روش‌های تکلیف و تمرین و ارزشیابی پایانی تصحیح برگه‌های امتحانی
مهارت فلسفی	آشنایی با ابزارها و سنجش و ارزشیابی
عوامل مربوط	آشنایی با اهداف آموزشی
به	آشنایی با حیطه‌های آموزشی
شایستگیهای	آشنایی با سطوح یادگیری
معلم	تسلط بر حیطه کاری و آشنایی با عناصر و نیازها
مهارت مدیریت	آشنایی با راهبردها و آشنایی با فضا و زمان
کلاس	توانایی ارتباط با دیگران و توانایی و خلاقیت معلمان
	سبک اداره کردن کلاس و در نظر گرفتن طرح درس مشخص از قبل
	حاضر شدن با آمادگی کامل در کلاس و مشخص کردن قوانین کلاس
	داشتن برنامه برای رفتارهای مخرب و ارائه روش‌های مؤثر بازخورد مثبت
	ارائه روش‌های مؤثر بازخورد منفی و تشویق و تنبیه دانش‌آموز
	داشتن برنامه گزارش‌دهی به والدین و در نظر گرفتن تکالیف دانش‌آموز
	تدوین برنامه درست و دقیق
مهارت طراحی	برنامه‌ریزی درسی معلم و سواد برنامه‌ریزی درسی معلم
برنامه درسی	طرح درس مناسب و داشتن آگاهی و توانایی برنامه‌ریزی درسی
	کاربرد روش تدریس مطلوب
	نوشتن طرح درس و طرح‌ریزی برنامه
	داشتن دانش روانشناسی کافی و آشنایی با موضوعات روانشناسی تربیتی
	توجه به فرایند یادگیری در کلاس و شناسایی توانایی دانش‌آموزان
	هدایت فراگیران در مسیر درست و تأثیرات مثبت روی افکار دانش‌آموزان
	شناسایی اختلالات یادگیری و ایجاد علاقه در دانش‌آموزان
مهارت روان‌شناختی	ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان و نحوه برقراری ارتباط با دانش‌آموزان
	صلاحیت و توانایی روانشناسی و اصلاح تفکرات و باورهای اشتباه دانش‌آموز
	علاقه‌مند کردن دانش‌آموز به مطالعه و یادگیری و تأثیر گذاشتن روی رفتار و افکار
	دانش‌آموز
مهارت درک مطالب	تسلط کامل روی موضوع درس و توجه به مقدار تخصص
و فراتر از	توجه به اطلاعات به‌روز شده و اطلاع کامل از آخرین تغییرات کتاب
موضوعات	داشتن اطلاعات فراتر از کتاب و ارائه تاریخچه موضوع مورد بحث
	آشنا کردن دانش‌آموزان با کاربردهای آن موضوع
	داشتن دید همه‌جانبه نسبت به موضوع و آشنایی با مواد درسی
	فن بیان مناسب و زبان بدن مناسب
	درک زبان بدن دانش‌آموز و والدین او و گوش دادن فعالانه
	ارائه بازخورد مثبت به شیوه‌های مؤثر و ارائه بازخورد منفی به شیوه‌های مؤثر
	حس شوخ‌طبعی و خویشتنداری و صبر

مهارت ارتباطی	اعتمادبنفس بالا و عدم قضاوت و پیش‌داوری
حضور	مدیریت استرس و ایجاد انگیزه
	کار تیمی و داشتن ارتباط مؤثر و فرصت اظهارنظر دادن به دانش‌آموزان
	مهارت در گفتگوی دیجیتال
مهارت ارتباطی	گفتگو از راه تلفن
غیرحضور	فضای مجازی و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی
	آشنایی با فناوری‌های آموزشی روز و به‌کارگیری فناوری در کلاس
	تولید محتوای آموزشی و توانایی استفاده از میکروفون
مهارت تکنولوژیک	اشتراک‌گذاری محتوا با دانش‌آموزان و اشتراک‌گذاری محتوا با همکاران
	فیلمبرداری از گوشی و عکس‌برداری از گوشی
	توانایی تحقیق در اینترنت و شناسایی منابع معتبر
	توانایی کار با کامپیوتر و مهارت‌های ICDL
	آشنایی با الگوهای تدریس آنلاین و بکارگیری الگوهای آنلاین در تدریس
	کار با ابزار ویرایش فایل متنی و کار با ابزار ویرایش فایل صوتی
مهارت مدیریت	کار با ابزار ویرایش فایل تصویری و کار با ابزار ویرایش فایل ویدیویی
فناوری اطلاعات	توانایی استفاده از قلم نوری و توانایی اسلایدسازی
	طراحی آزمون آنلاین و ساخت آزمون آنلاین
	فیلمبرداری از دسکتاپ و چگونگی تبدیل فرمت فایل‌ها و مدیریت تکنولوژی
	آشنایی با تکنیک مناسب برای استفاده بهینه از زمان
مهارت برنامه‌ریزی	آشنایی با ابزار مناسب برای استفاده بهتر از زمان و اولویت‌بندی کارها
و مدیریت زمان	استفاده بهینه از زمان‌های آزاد و هماهنگی فعالیت‌های دانش‌آموزان
	درمیان گذاشتن مشکلات دانش‌آموز با پدر و مادر او
مهارت تعامل با والدین	ارتباط با اولیاء در مورد مسائل دانش‌آموزان
	دادن راهکار حل مسئله
	استفاده از قصه‌گویی در آموزش و استفاده از بازی آموزشی
	فعالیت سرگرم‌کننده در حین آموزش و جذاب کردن فرایند یادگیری
	معلم فعال و معلم پرچرب و جوش
مهارت خلاقانه	استفاده از روش‌های مبتنی بر نوآوری و ابتکار و ابداع
تدریس	ذهنیت باز معلم و انعطاف‌پذیر بودن و قدرت تخیل بالا
	رفتن به استقبال ایده‌ها و استفاده از روش‌های جدید و توانایی آفرینندگی
	اخلاق و رفتار معلم و احترام و ادب معلم
شایستگی‌های انسانی	وجدان‌کاری معلم و مسئولیت‌پذیری معلم و تعهد داشتن معلم
و اخلاقی	انگیزه معلمان و علاقه معلمان
	نگرش معلمان و عزت‌نفس معلمان
	به‌روز بودن معلم و سواد معلم
	تحصیلات مرتبط معلم و دانش و تجربه معلم

شایستگیهای آکادمیک	اطلاعات عمومی معلم
جدول ۳. فرایند کدگذاری شرایط زمینه‌ای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان	
کدگزینشی	کدباز
شرایط فنی و دینامیک آموزشی	استفاده از اینترنت استفاده از مآخذهای آموزشی موجود استفاده از سایت‌های معتبر بهره‌گیری از صفحات وب شرایط کلاس و فضای کلاس برای تعامل محیط پویا و فعال کلاس فضای کنشگر کلاس و نحوه تعامل با دانش‌آموز تسلط معلم بر موضوع و آگاهی و توانایی معلم سطح دانش معلم و معلومات معلم بومی‌سازی برنامه‌های مواد درسی خلاقیت معلم و آگاهی معلم در ابداع روش‌ها توانایی معلم در ابداع روش‌ها راهکار نو معلم برای حل مسائل آشنایی معلم با شرایط آموزشی آشنایی با برنامه‌ریزی درسی شناخت فهم علمی مسائل
عوامل زمینه‌ساز خاص	آرامش و اطمینان خاطر معلم و محیط پویا با توجه به علاقه معلم احساس و اشتیاق معلم و توجه و تمایل معلم میل و تعلق معلم و وقت‌شناسی معلم خوشرویی معلم و فروتنی معلم دلسوزی معلم و مهربانی معلم خیرخواهی معلم و رعایت عدل و انصاف معلم شناخت رفتار دانش‌آموزان و دقت به رفتار دانش‌آموز موقع حل مسئله نگاه به دانش‌آموز در زمان ارزشیابی
شرایط یادگیری فراگیران	آشنایی و دقت به کردار دانش‌آموزان ایجاد تغییرات مثبت در دانش‌آموزان و ایجاد تغییرات پایدار وضعیت یادگیرنده‌ها و دقت به شرایط دانش‌آموزان نگاه کردن به سطح دانش‌آموزان و مدیریت تغییر
شرایط کارکنان مدرسه	هماهنگی عوامل اجرایی مدرسه و ارتباط بین کادر مدرسه هماهنگ بودن عوامل آموزشی برقراری ارتباط بین عوامل

تعامل خانواده‌ها و مفهومی کردن مطالب درسی با همکاری خانواده		
حمایت همه‌جانبه والدین	تعامل با معلم باعث ایجاد شادابی بچه‌ها و اولیاء	
	اتحاد داشتن خانواده با معلم	
مشکلات همه‌جانبه معلم	عدم تعادل بین زندگی کاری و خانوادگی و بحث و درگیری خانوادگی	
	انتقال بحث خانوادگی به کلاس و مصرف مواد مخدر	
	طلاق یا جدایی و دوری از خانواده	
	مشکلات مالی معلم و مخارج و هزینه‌های خانواده	
	یکسان نبودن مقدار دخل و خرج و بدهی وام و اجاره‌خانه	
	نداشتن مسکن و تورم و عدم نقدینگی	
	افسردگی و شرایط روحی و روانی و بیماری‌های گوناگون	
	عدم انگیزه معلم و عدم مشارکت معلمان و عدم محرک و احساس نیاز	
	نداشتن شرایط درونی مساعد	
	استفاده از روش‌های سنتی آموزش و صبور نبودن و عدم انجام نیازسنجی	
عدم آگاهی معلم و عدم مهارت و توانایی معلم		
نداشتن تخصص لازم معلمان و داشتن معلومات کافی		
عدم چیرگی و کارشناسی معلم		

جدول ۴. فرایند کدگذاری شرایط مداخله‌گر سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان		
کدباز	کدمحوری	کدگزینشی
کمبود نشاط در مدرسه و نبودن شادی در کلاس	محیط آموزشی بسته	
محیط ناآرام و نامناسب		
عدم شادمانی و مسرت		
فشار بر اجرایی کردن بخشنامه‌های اضطراری و نبود حمایت‌های لازم		
عدم همکاری اطرافیان و اختلال در محیط کار و عدم پشتیبانی همکاران		
نداشتن مدارس تجربی و کمبود مدارس مهارتی		
ضعف مهارت‌آموزی و عدم تبحر و خبرگی معلم		
عدم ایجاد فرصت ارتباط عاطفی با همکاران و نبود فرصت کافی		
ندادن فرصت برای جبران کاستی‌ها و محیط غیرقابل انعطاف		
اختلاف آگاهی بین معلم و اولیاء و بروز مسائل بین معلم و اولیاء		
اختلاف نظر با اولیاء و ناسازگاری معلم و اولیاء		
مغایرت نظرات معلم با اولیاء		
عدم بروز استعدادها و علائق و نداشتن علاقه دانش‌آموز	منفعل بودن فراگیران	
عدم اشتیاق دانش‌آموز		
فعال نبودن دانش‌آموز و همکاری نکردن در فعالیت‌های درسی		
نبود زیرساخت‌ها و دسترسی نداشتن به منابع مالی مناسب		
دسترسی نداشتن به اطلاعات مالی و کمبود منابع مالی برای تهیه تجهیزات		

ضعف زیرساختهای مالی	کمبود منابع مالی برای اداره مدرسه و نداشتن ابزار آموزشی مناسب
	طولانی بودن فرایند ارزشیابی و عدم وجود استانداردهای ارزشیابی
	دیرپا بودن پروسه ارزشیابی
	نبود قوانین درست سنجش
	عدم حضور متخصصان ارزشیابی و برنامه‌ریزی و عدم حضور کارشناسان برنامه‌ریزی
ضعف زیرساختهای آموزشی	عدم بررسی و بازرسی متخصصان
	اختلاف در نظریات تعلیم و تربیت و یکسوی نبود دیدگاه‌ها
	اختلاف نظر بزرگان تعلیم و تربیت و مغایرت اظهار نظر سران آموزشی
	پراکنده بودن موضوعات درسی و منسجم نبودن اطلاعات کتب درسی
	اطلاعات ساختارنیافته و اطلاعات سازماندهی نشده
	جذاب نبودن موضوع و قابل درک نبودن مفاهیم و مطالب
	متکی بودن هزینه‌ها به دولت و افزایش سطح توقعات افراد برای مطالبه آن
شرایط مالی جامعه	نیازها و هزینه‌های جامعه و وضع اقتصادی جامعه
	وضعیت فناوری دیجیتال در جامعه و خدمات اقتصادی

جدول ۵. فرایند کدگذاری راهبردهای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان

کدگذاری	کد محوری	کد باز
	بکارگیری	استفاده از انواع روش‌های تدریس و استفاده از نرم افزارها
	روش‌های نوین	استفاده از یک تقویم کلاسی آنلاین و استفاده از یک تقویم کلاسی مشترک
	تدریس	آموزش از راه بازی و بهره‌گیری از آموزش جدید
		اولویت دادن به پرورش تفکر و اولویت حافظه‌پروری
	آموزش	اولویت مهارت تفکر و پردازش اطلاعات
	تفکر محوری	ایجاد ارتباط و تصمیم‌گیری
		خلق ایده‌های نو و روش فرایند حل مسئله
		بهره‌بردن از شبکه‌های اجتماعی و فعالیت‌های آنلاین برای دانش‌آموزان
	کاربرد آموزش	گردش‌های علمی دیجیتال و نقد و بررسی صفحات وب
	مجازی	استفاده از آموزش الکترونیکی
		استفاده از تجربه همکاران هم‌تا و فرصت آموزش توسط یکدیگر
		اشتراک ایده‌ها و پرس و جو از افراد باتجربه
	یادگیری هم‌تا به هم‌تا	تبادل نظر همکاران و تعاملات و ارتباطات همکاران
		هم‌اندیشی با سایر همکاران و همکاری و تبادل نظر با همکاران
		استفاده از تجربیات همکاران و هم‌فکری با همکاران
		استفاده از کارگاه‌های آموزشی
	ارتقاء برنامه‌ریزی	افزایش مهارت معلم
	آموزشی معلمان	استفاده از کارگاه مجازی و دوره آموزشی کوتاه‌مدت

	استفاده از منابع آموزشی و کتاب راهنمای معلم
بکارگیری منابع	استفاده از کتاب‌های کمک آموزشی
راهکارهای	استفاده از کتاب‌های درسی و غیردرسی
ویژه معلمان	تولید محتوای دیجیتال و تولید محتوای مکمل
	قراردادن ویدیو در درس‌ها و ارائه‌ها و قراردادن محتوای چندرسانه‌ای
خلق برنامه‌های	تولید متن و تولید تصویر
کمک درسی	تولید ویدیو و تولید صدا
	طراحی انواع الگوها و استفاده از الگوها در شرایط متفاوت
الگوسازی آموزشی	ایجاد یک طرح و طرح‌ریزی الگوها
	نمودارسازی و مدل‌سازی
	بازخورد گرفتن از دانش‌آموزان
توجه به نظرات	آشنایی معلم با وضعیت دانش‌آموزان
شاگردان	قربان و دوستی با دانش‌آموزان و تعامل با دانش‌آموزان
	آموختن مهارت‌ها و به‌روز بودن معلم
ارتقاء سطح علمی	مطالعه کتاب و مطالعه منابع علمی و تسهیل فرایند یادگیری معلم
معلم	یادگیری مستمر معلمان و شرکت در گروه‌های علمی
	شرکت در دوره‌های ضمن خدمت و مشارکت در آموزش‌های حین خدمت
	بهره‌مندی از آموزش
ارتباط مثبت و	تعامل داشتن با خانواده‌ها و تأثیر مثبت رابطه معلم با خانواده
متقابل با خانواده	دادوستد معلم با والدین و پیوستگی و پیوند معلم با اولیاء
دانش آموز	پیوند اولیاء و مربیان
	تخصیص بودجه و تخصیص امکانات و افزایش رفاه مادی برای معلمان
اختصاص منابع	آماده‌سازی مدرسه در خصوص بودجه
مالی و امکانات	آماده‌سازی مدرسه در خصوص تجهیزات و تخصیص امکانات
	ارزشیابی درست فعالیت معلم
ارزیابی نظام‌مند	سنجش معلمان
عملکرد معلم	طرح‌ریزی برای گردآوری آموخته معلم
	تشویق و تقدیر از معلمان
تجلیل از منزلت	حمایت از معلم
معلم	ترغیب معلمان و دلگرم‌ساختن معلم
ایجاد محیط	به وجود آوردن فضای مناسب آموزشی و فضای مناسب پرورشی
آموزشی و پرورشی	فرصت بکارگیری آموزش‌های نوین در کلاس
رو به رشد	بکارگیری روشهای پرورشی در کلاس و بکارگیری از متخصصان تربیتی در کلاس
	به‌وجود آوردن فضای مناسب پژوهشی
ایجاد محیط	بکارگیری روش‌های پژوهشی در کلاس
پژوهشی روبه رشد	به‌وجود آوردن محیط یادگیری پژوهش‌محور

ایجاد سامانه مناسب دریافت نظرات معلمان	راهکارهای
ایجاد محیط یادگیری مطلوب	مدیریتی
ایجاد فضای تکنولوژی برای معلمان	ایجاد بسترهای فناوری کاربردی
ایجاد انگیزه و رغبت در معلمان و داشتن علاقه به حرفه معلمی	ارتقاء رشد و بلوغ
ایجاد نگرش مثبت در معلمان و ایجاد روحیه مشارکت	عاطفی معلم
پرورش روحیه و رفتار عاطفی	ارتقاء
بیدار کردن وجدان‌کاری و پرورش مسئولیت‌پذیری	رشد اخلاقی معلم
نمونه‌شناسی و خصلت معلم و داشتن صداقت و امانت‌داری	
انتقادپذیری و عفو کردن خطای دیگران	
تفویض اختیارات بیشتر به مدارس	
تفویض اختیار به معلمان در امر برنامه‌ریزی درسی	واگذاری مسئولیت
اختصاص و انتقال نقش و کار به معلمان	به معلم
مدیریت و رهبری و سپردن اختیار به مدارس	
فرهنگ‌سازی و اثرگذاری معلم در جامعه	
نقش معلمان در فرهنگ‌سازی	تبیین نقش معلم
نقش معلم در علم و هنر	فرهیخته و
فراگیری پویایی فرهنگ پیرامون خود	فرهنگ‌ساز
بررسی صلاحیت علمی معلم و تربیت معلم	
شرایط اصولی ورود به حرفه معلمی	نظارت بر گزینش و
تعیین و انتخاب صحیح و اصولی	جذب درست معلم

جدول ۶. فرایند کدگذاری پیامدهای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان

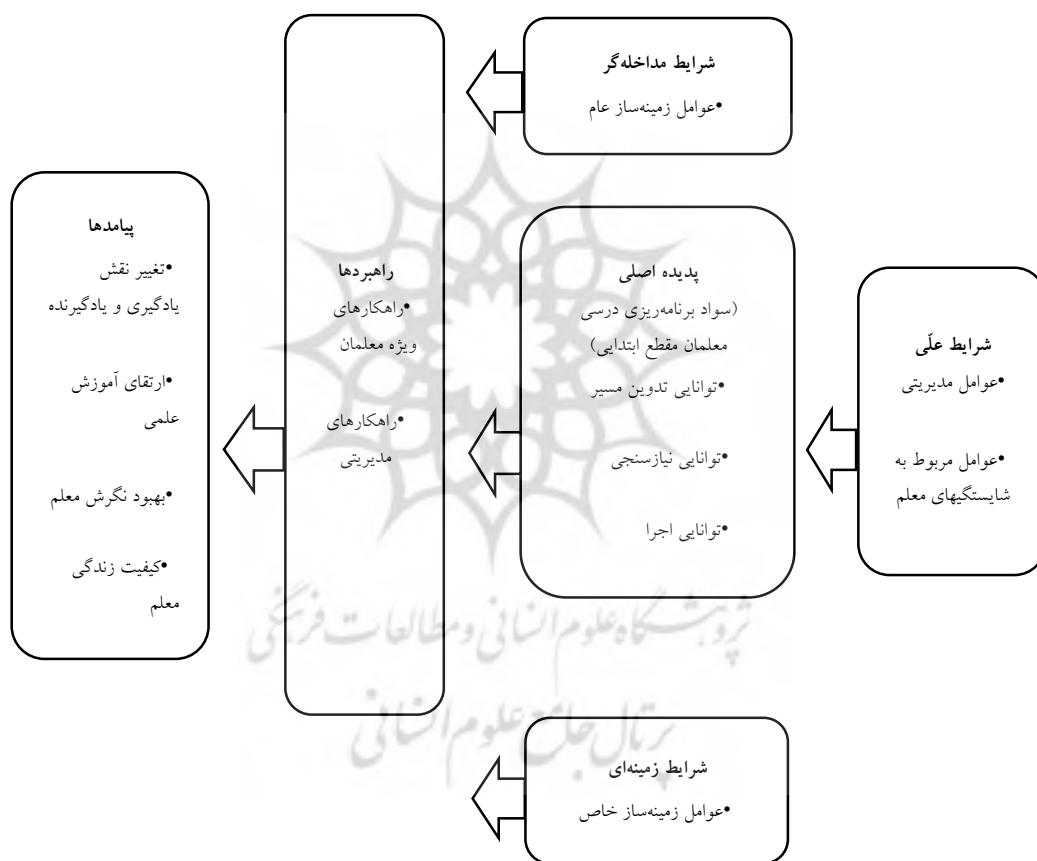
کدباز	کدمحوری	کدگزینشی
افزایش فعالیت دانش‌آموزان و مشارکت دانش‌آموزان	تقویت نقش فعال	تغییر نقش
مشارکت فعالانه در فعالیت یاددهی-یادگیری	فراگیران	یادگیری و
ایجاد روحیه مشارکت‌پذیری در فرایند آموزش		یادگیرنده
افزایش تلاش و سخت‌کوشی دانش‌آموزان		
کمک به یادگیری معنادار	ارتقای سطح	
ایجاد یادگیری عمیق	یادگیری	
ترقی سطح یادگیری دانش‌آموز		
پیشرفت یادگیری		
ارتقای سطح تدریس معلم	ارتقای سطح	
کمک به ارتقای روش‌های آموزشی	آموزش	
هدفمندشدن تدریس		
آمادگی بیشتر معلم برای تدریس		
پیشرفت آموزش		

ارتقای	کمک به برنامه‌ریزی درسی درست
آموزش	استفاده از بهترین روش آموزشی
علمی	بهبود عملکرد معلمان در کلاس
	بهبود یادگیری دانش‌آموز
	ترقی برنامه‌ریزی درسی
	اصلاح دیدگاه معلمان درباره نوآوری
پذیرش تغییر در	عدم توجه معلمان به خلاقیت و نوآوری
معلم	مقاومت در برابر تغییر و مقاومت در برابر کنديبودن
بهبود نگرش	پذیرفتن نوآوری‌های جدید و قابلیت تغییر
معلم	ایجاد تعادل بین اهداف و منابع
	ایجاد هماهنگی درونی بین سطوح برنامه‌ریزی
	تعادل بین اهداف و منابع سه‌گانه
	اعتدال اهداف و منابع
	بالارفتن اعتمادبنفس معلم
امنیت شخصی معلم	کاهش استرس معلم
	حفظ حریم شخصی یا خصوصی
کیفیت	ارتقاء و شأن و منزلت معلمان
زندگی معلم	جلوگیری از فرسودگی شغلی معلمان
	تکریم جایگاه معلم
	ایمنی شغلی و آسایش معلم

جدول ۷. فرایند کدگذاری پدیده اصلی سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان

کدگذاری	کدمحوری	کدباز
		برنامه روزانه و برنامه سالیانه
	داشتن طرح و برنامه	طرح ارزشیابی و الگو و مدل
	روشن	پروژه و پیشنهاد
توانایی		نقشه راه و برنامه یا چهارچوب منظم
تدوین مسیر	سناریونویسی	چهارچوب سازماندهی شده
	آموزشی	ایجاد برنامه منظم
		قدرت برنامه‌ریزی معلم و کمک به مدیریت زمان
توانایی برنامه‌ریزی		مهارت و تخصص موضوعی و مهارت برنامه‌ریزی
		استطاعت و قدرت برنامه‌ریزی
		هدف و روش و ارزشیابی و شناخت اهداف
شناخت عناصر		شناخت فضا و امکانات و شناخت محتوا و شناخت مخاطب
برنامه درسی		شناخت فناوری آموزشی و بکارگیری فناوری آموزشی
		راهنماهای یاددهی-یادگیری و مواد و منابع و فرصت‌های یاددهی-یادگیری

توانایی	شرایط محیط یادگیری
نیازسنجی	داشتن دید تحلیلی به مسائل و توانایی پیش‌بینی فعالیت‌ها
قدرت تشخیص	توانایی تمیز به موقع تغییرات
	توانایی بازشناسی و توانایی درک و فهم و توانایی تمیزدادن
	قدرت ایجاد تغییر مثبت و پایدار و اداره بهتر کلاس
	هدایت کلاس و کنترل کلاس و برنامه‌ریزی برای حل مسائل
توانایی مدیریت	استفاده از روش آموزش هدفمند و بکارگیری روش برنامه‌ریزی شده
کلاس	تحقق بخشیدن به اهداف یادگیری و سازماندهی مراحل کار و منابع
توانایی اجرا	رهبری کلاس از راه تنظیم برنامه و ایجاد شرایط لازم برای تحقق یادگیری
	قدرت تصمیم‌گیری و اقدام به موقع

شکل ۱. طراحی مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی (Abbasi Larki, Vasefian, Rafiei, 2023)

بحث و نتیجه‌گیری

اساس و پایه آموزش و پرورش هر فراگیر در دوره ابتدایی ایجاد می‌شود و این که معلمان دوره ابتدایی سواد قابل قبولی در مورد برنامه‌ریزی درسی در دوره ابتدایی داشته باشند، مسلماً به موفقیت آنها در امر آموزش کمک خواهد کرد

(Hayes, 2023). معلمان با داشتن سواد برنامه‌ریزی درسی، توانمندی برنامه‌ریزی جلسات تدریس، انتخاب منابع مناسب و ارزیابی اثربخشی فعالیت‌های آموزشی را پیدا می‌کنند. سواد برنامه‌ریزی درسی به معلمان کمک می‌کند تا اهداف آموزشی را به دقت تعیین کرده، منابع مناسب را انتخاب و روش‌های تدریس مؤثر را انتخاب و ارزیابی کنند (Hojati & et.al, 2023). این پژوهش با هدف طراحی مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی بر مبنای نظریه داده‌بنیاد انجام گرفته است. با توجه به روش‌شناسی پژوهش که به صورت نظریه‌برخوای از داده استفاده شد و یافته‌ها در مدل اشتروس و کوربین بازنمایی شد. در طرح نظام‌مند داده‌بنیاد، پیوند اجزای پارادایم کدگذاری محوری، شریط علی منجر به ایجاد مقوله محوری و مقوله محوری به راهبردها و سپس پیامدها ختم شد و شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر، به صورت مستقیم بر راهبردها اثر می‌گذارند. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که عناصر سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی در قالب عواملی چون شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها بود. نتایج نشان داد که شرایط علی که مستقیماً به مقوله کانونی سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی می‌انجامد. همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود که از مقوله‌های عوامل مدیریتی و عوامل مربوط به شایستگی‌های معلم تشکیل شده است. در این راستا توجه به منابع و تجهیزات، زیرساخت‌های سیستمی، مهارت مخاطب‌شناسی، سنجش و ارزیابی، مهارت فلسفی، مدیریت کلاس، طراحی برنامه درسی، مهارت روان‌شناختی، مهارت درک مطالب و فراتر از موضوعات، مهارت ارتباطی حضوری و غیرحضوری، مهارت تکنولوژیک، مدیریت فناوری اطلاعات، برنامه‌ریزی و مدیریت زمان، تعامل با والدین، مهارت خلاقانه تدریس، شایستگی‌های انسانی و اخلاقی و شایستگی‌های آکادمیک معلمان ضروری می‌باشد. معلمان از مهم‌ترین ارکان فرایند آموزش در مدارس هستند. آنها بیش از پیش نیازمند درکی عمیق‌تر از تحولات اجتماعی، رشد روزافزون تقاضای اجتماعی برای آموزش و تغییر کیفیت آن هستند (Behnam Jam & Shah Hosseini, 2012) که نتایج این پژوهش با اشاره به رشد و تقاضای اجتماعی با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش هم‌خوانی دارد. نتایج پژوهش (Rezaei, 2018) که اشاره به شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دارد با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش همسو است. نتایج پژوهش (Abedi, 2000) با اشاره به مهارت ارزشیابی معلمان با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش هم‌خوانی دارد.

عوامل زمینه‌ساز خاص به عنوان عامل زمینه‌ای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان شناخته شد. شرایط فنی و دینامیک آموزشی، شرایط حرفه‌ای معلم، شرایط یادگیری فراگیران، شرایط کارکنان مدرسه، حمایت همه‌جانبه والدین، مشکلات همه‌جانبه معلم به عنوان عوامل زمینه‌ساز خاص (شرایط زمینه‌ای) در فرایند سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان نقش دارند. به بیان دیگر، معلمان جزئی از محیط اطراف خود هستند که در عین تأثیرگذاری بر آن، از آن تأثیر مستقیم می‌گیرند. نتایج پژوهش (Maleki & Talebzadeh, 2015) از جنبه مشارکت افراد و گروه‌های متخصص و توجه به نظرات معلمان و مدارس به عنوان مشارکت‌کنندگان در فرایند تهیه برنامه درسی و افزایش آگاهی و دانش تخصصی معلمان و دیگر عوامل مدرسه در زمینه برنامه‌ریزی درسی که اشاره به آگاهی و توانایی معلمان دارد با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش همسو می‌باشد.

با توجه به تحلیل مصاحبه‌ها مقولاتی چون محیط آموزشی بسته، عدم تفاهم والدین، منفعل بودن فراگیران، ضعف زیرساخت‌های مالی، ضعف زیرساخت‌های آموزشی و شرایط مالی جامعه عوامل زمینه‌ساز عام (شرایط مداخله‌گر) مؤثر بر راهبردها هستند. یافته‌های این بخش از پژوهش در راستای یافته‌های (Brazil & Andersson, 2020) است. از نظر مشارکت‌کنندگان هر چند برنامه سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی ناشی از شرایط علی و تحت تأثیر شرایط

زمینه‌ای است، ولی در این میان نقش عاملیت انسانی و کنشگران را نباید چشم‌پوشی کرد. راهبردهایی که در رویارویی با سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان مورد توجه مشارکت‌کنندگان بود، در دو دسته راهکارهای ویژه معلمان و راهکارهای مدیریتی مورد توجه است. نقش مجریان در اجرای مطلوب مدل سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره‌ابتدایی قابل اهمیت است که باید با مکانیزم‌هایی زمینه ایجاد انگیزه و همراهی مجریان را در اجرای بهتر آن فراهم کرد. نتایج پژوهش (Gorea & et.al, 2017) نشان داد چگونه یادگیری معلم بر کیفیت تدریس و آموزش معلم مؤثر است. با اشاره به یادگیری معلمان که آن را راهبردی مهم دانسته با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش هم‌خوانی دارد. پیامدهای این نوع برنامه برای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان با توجه به دیدگاه مشارکت‌کنندگان شامل تغییر نقش یادگیری و یادگیرنده، ارتقای آموزش علمی، بهبود نگرش معلم و کیفیت زندگی معلم است. نتایج پژوهش (Nurlaela & et.al, 2018) با اشاره به بهبود عملکرد معلمان که آن را پیامدی مهم دانسته که با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش هم‌خوانی دارد. نتایج نشان داد که پدیده اصلی در این پژوهش با توجه به مسئله اصلی پژوهش حول محوریت سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره ابتدایی مورد توجه قرار گرفت، شاخص‌های این محور شامل توانایی تدوین مسیر، توانایی نیازسنجی، توانایی اجرا می‌باشد. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش (Bukova & et.al, 2010) با اشاره به مهارت و تخصص موضوعی معلم با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش هم‌خوانی دارد. نتایج پژوهش (Bolat, 2022) از جنبه برخورداری کارکنان مدرسه از قبیل مدیر و معلمان از مهارت‌های سواد برنامه‌ریزی درسی، با اشاره به مهارت برنامه‌ریزی معلمان با نتایج استخراج شده این بخش از پژوهش همسو می‌باشد. نتایج پژوهش (Abbaszadeh, 2000) با عنوان بررسی مقدار آشنایی معلمان با مواد آموزشی و کاربرد آن در آموزش با نتایج استخراج شده این پژوهش توانایی نیازسنجی و شناخت عناصر برنامه درسی و مواد و منابع هم‌خوانی دارد.

به‌طور کلی در تفسیر شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، شرایط علی و تأثیر آن بر سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره‌ابتدایی باید عنوان کرد که برای موفقیت معلمان در زمینه سواد برنامه‌ریزی درسی باید همه شرایط و امکانات مهیا باشد. در صورت فراهم بودن این شرایط می‌توان انتظار داشت که راهبردهای اجرایی برای موفقیت سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان تأثیرگذار خواهند بود. لذا، نباید تک‌بعدی به این مسئله نگاه کرد بلکه باید به شرایط کلان و خرد توجه شود و نتایج این پژوهش نیز نشانگر این است. لذا، زمانی که همه این شرایط به صورت یک سیستم پویا عمل کنند، پیامدی مثبت و همه‌جانبه برای معلمان و نظام آموزشی شهرستان امیدیه و کل کشور در بر خواهد داشت. براین اساس، این پژوهش در نظر دارد که مدل پیشنهادی گامی مؤثر در راستای ارتقای سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره‌ابتدایی می‌باشد و آنچه را که در برنامه فعلی مورد غفلت واقع شده است، بازنمایی کند و از راه مقایسه آموزش سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان با وضعیت فعلی در مدارس انتظار می‌رود ابعاد جدید را به شرایط فعلی، افزود و کاستی‌ها را از بین برد. از آنجا که توجه به نوآوری‌های آموزشی از جایگاهی ویژه برخوردار است و به‌عنوان یک بخش کلیدی در برنامه سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان دوره‌ابتدایی است که این مدل را گامی نو در تحول مطالعات برنامه درسی دانست. با توجه به یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌شود:

- طراحان و مجریان برنامه درسی از مدل پیشنهادی برای ارتقاء سطح سواد برنامه‌ریزی درسی معلمان مقاطع گوناگون تحصیلی استفاده نموده و با نگاهی جامع به موضوع بنگرند.
- محتوای کارگاه‌های آموزشی معلمان با تمرکز بر ابعاد مدل سواد برنامه‌ریزی درسی بدست آمده این پژوهش برنامه‌ریزی و اجرا شود.

- پژوهشگران به بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای برنامه مدل سواد برنامه‌ریزی معلمان کشورهای موفق با ایران پرداختند.

- پژوهش‌های از این دست در نمونه‌های بزرگ‌تر و گسترده‌تر و به‌صورت مقایسه‌ای بین معلمان مقاطع تحصیلی دیگر در شهرها و استان‌های کشور انجام شود.

References

- AbbasZadeh, GH. (2000). Examining the level of familiarity of teachers of Mazandaran province with educational materials and their application in education. Master's thesis. Tehran. Allameh Tabatabai University. [Persian]
- Abedi Esfahani, M. (2000). Examining the level of expert knowledge of middle school teachers in the field of designing and preparing exam questions and evaluation skills in Isfahan province. Education Organization of Isfahan. [Persian]
- Behnam Jam, V., & Shah Hosseini, N. (2012). Improving the professional qualifications of teachers; It is necessary to participate in school-based curriculum planning, the first national conference of fundamental transformation in the curriculum system of Iran. [Persian]
- Beuchamp, G. (2021). Curriculum Theory. Wilmette, IL: The Kiagg Press.
- Berchin-Weiss, F., & Amp, C. (2022). Leading Curriculum Development. Thousand. Oaks: Corvin Press.
- Bolat, Y. (2022). Concept of Curriculum Literacy and Curriculum Literacy Scale. International Periodical for the Languages.
- Literature and History of Turkish or Turkic. 12-18.
- Brog, S. (2018). Evaluating the impact of professional development. RELC Journal. 10. 49(2), 195-216.
- Brazil, N., & Andersson, M. (2020). Mental Well-Being and Changes in peer Ability from High School to College. Youth & Society. 52(5), 687-709.
- Bukova-Guzel, E., & Kula, S., & Ugurel, I., & Ozgur, Z. (2010). Sufficiency of undergraduate education in developing mathematical pedagogical content knowledge: student teachers views. Procedia-social and Behavioral sciences. 2(2), 2222-2226.
- Chi-kim Cheung. & Connie Chau. (2020). Implementing Media Literacy Education in the Junior Secondary English Curriculum in Hong Kong: Reasons and Limitations. University of Hong Kong. China. International Journal of Media and Information Literacy. 2017. 2(2).
- Czubek, T., & Di Perri, K. (2021). Bilingual Grammar Curriculum: Asl and English.
- Farasatksh, M. (2016). Qualitative Research Method in Social Sciences with Emphasis on Theory-Based Approaches, Tehran, Agah Publishing.
- Gholami Alavi, S., & Hatami, J., & MehrMohammadi, M., & Talaei, E. (2022). Design and Validation of the model of professional qualification of educational leaders in elementary school. Iranian curriculum studies Quarterly. Number: 68. 18th year. 197- 222. [Persian]
- Gorea, J., & Lloyd, A., & Smith, M., & Bowea, J., & Ellisa, H & Lubans, D. (2017). Effects of professional Development on the quality of teaching: Results from a randomised controlled trial of quality teaching rounds. Teaching and Teacher Education. 68, 99-113.
- Halasz, G., & Michel, A. (2011). Key Competences in Europe: interpretation, policy formulation and implementation. European Journal of Education.
- IranNejad, M., & Mosapoor, N., & Aliasgari, M., & Niknam, Z. (2022). Designing and validating the curriculum model for the beginning of service for new elementary school teachers with an emphasis on professional development. Iranian curriculum studies Quarterly. Number: 67. 17th year. 107-138. [Persian]
- Mahdavi, M., & Fallah, V. (2019). The role of curriculum planning in primary schools. Islamic Azad university. Sari branch. [Persian]
- Maleki, B., & Talebzadeh, M. (2015). Assessment of curriculum planning literacy of first grade teachers of primary education in district 18 of Tehran. Islamic Azad university. central Tehran branch. Faculty of psychology and social sciences. Dissertation for masters degree (MA). [Persian]
- Maleki, H. (2006). Curriculum planning (practical guide). Tehran. Payam Andisheh Publications. to print. [Persian]
- Nahtani, S. (2020). The effect of literacy curriculum planning on the job performance of primary teachers with role-mediated knowledge and cognition. University of sistan and balochistan, university of educational sciences and psychology. [Persian]
- Nurlaela, L. & et al. (2018). Development of Education in Disadvantaged: a case study in situbondo Regency; East java. advances in social science. Education and Humanities Research.

- Pepper, D. (2011). Assessing Key competences across the curriculum and Europe. *European Journal of Education*. 46(3), 335-353.
- Pinar, K. (2023). Effects of School Quality, school Effectiveness and School Improvement. 26(4), 524-553.
- Redecker, C. (2012). A Review of Evidence on the use of ICT for the Assessment of key competences. Luxembourg (in press): Institute for Prospective Technological Studies (IPTS).
- Rezaei, M. (2018). Professional competencies of teachers: past. Present. Future. *Education Quarterly*. 138(1), 129-150. [Persian]
- Roche, L., & Cunnigham, I., & Rolland, C. (2021). Enriching internship With 360 Video. *Journal of Technology and Teacher Education*. 29(3), 369-388.
- Singeleh, A. (2020). Investigating the effect of teachers lesson planning literacy on their job performance with the mediating role of principals leadership style in high school teachers of konarak city. Islamic Azad university .Bandar Jask branch. [Persian]
- Teo, T., & Lee, C.B. (2022). Modelling the Relationships among Beliefs about Learning. Knowledge and Teaching Of Pre-Service Teachers In Singapore.
- Wiliam, D. (2009). What kinds of assessment support learning of key competences? Paper presented at the Directorate-General of Education and culture. Brussels.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی